

1 AUGUSTUS 1917.

AFLEVERING 4.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en JAC. P. THIJSSE.

REDACTIE

J. HEIMANS, AMSTERDAM.

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE:

2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

Prijs per Jaar f 5.75.

BOTANISCHE INDrukKEN VAN EEN GEMOBILISEERDE IN WALCHEREN.

I.

HET landschap van Walcheren is geheel anders dan dat van West-Zeeuwsch-Vlaanderen. Wij missen hier de lange, rechte, onbeschaduwde wegen, die zoo kenmerkend zijn voor het land van Cadzand. Een van de voornaamste wegen op Walcheren is de Noordweg, de weg van Middelburg naar Serooskerke. Bijna de geheele weg is beschaduwd door hoog geboomte, dichte hagen breken den wind in den winter en bieden in den zomer een uitstekende nestgelegenheid voor de vogels. Want verbazend rijk aan vogels is Walcheren, vooral Winterkoninkjes, Roodborstjes, Waterhoentjes, IJsvogeltjes en Eksters, die in Holland uitsterven. Nu, hier is daar nog geen sprake van. Op een marsch van enkele uren kan je gemakkelijk 5 à 6 paren aantreffen en in de Meidoorns tegen den zeeloper nestelen tientallen paren. Er wordt door een Walchersche Vereeniging, die zich het behoud van natuur- en stedenschoon ten doel stelt, veel propaganda voor

gemaakt om zooveel mogelijk houtgewas langs de weilanden aan te planten en zoo weinig mogelijk bosch te kappen, en deze vereeniging heeft een prachtig geillustreerde brochure uitgegeven ¹⁾, waarin vooral de aandacht wordt gevestigd op het nut daarvan ten opzichte van het klimaat en voor het vee. Dat is volkomen juist, met deze warme dagen konden we weer zien, dat de koeien zooveel mogelijk de schaduw opzochten. Maar de slimme Walchersche boer weet dat er op Walcheren honderden hectaren woeste duinen zijn, die voor bebossching in aanmerking zouden zijn gekomen, wanneer dit niet alleen mogelijk was na uitroeiing van de konijnen. Bovendien is duinbeplanting op Walcheren nog veel noodiger

Stentelbloem (*Primula acaulis*).

Foto C. SIPKES.

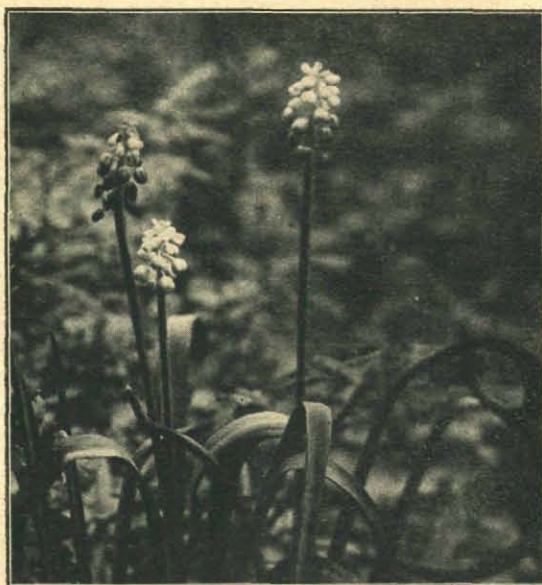
dan bij Overveen, Schoorl en op Tessel. De duinen zijn hier veel smaller, het strand evenzoo en tientallen strandhoofden moeten verhinderen, dat de duinen nog smaller worden. Vlak bij Vrouwepolder is het vernielingswerk van de zee prachtig te zien. Donkere veenachtige lagen komen bloot aan de strandzijde van de duinen, brem en meidoornstruiken staan half omver tegen de helling en op geen 50 meter daarvandaan schuurt een schijnbaar kalme stroom langs het strand.

Verbazend interessant is het ook, om de inwoners te hooren vertellen over de duinen. Bij de Oranjezon zijn de duinen weer iets breeder, maar bijzonder

¹⁾ De aesthetische beteekenis en het nut van het Houtgewas in het bijzonder voor den Land- en Tuinbouw en den Veestapel, uitgegeven door Nehallenia, 20 ct.

beweeglijk door het stuiven en dan ook slecht begroeid. Ongeveer 40 jaar geleden was er een laagte, die de „Papieren zolder“ werd genoemd. 't Was een moeras, waarover een laag stuifzand was gewaaid. Nu veronderstel ik, dat het onderliggende veen door uitdroging gekrompen of misschien gedeeltelijk verteerd was, want de onnadenkende wandelaar die zijn voeten op de, door niets van het overige terrein te onderscheiden, zandlaag zette, zakte er doorheen en raakte tot over zijn knieën in de modder, zoodat de bewoners elkaar voor die geheimzinnige en gevaarlijke plek waarschuwd. Prachtige duinvalleien lagen er, het Berkendal en het Doornendal, maar op 't oogenblik is er niets dan stuifzand. Alleen dicht bij zee zijn enkele natte pannen. Dezen winter stond er vrij wat water en ik vond er uitgebloeide stengels van *Epipactis palustris* en *Pirola*.

Waar we in West-Zeeuwsch-Vlaanderen hoofdzakelijk bouwland zagen, wordt in Walcheren de landbouw alleen langs de randen van het eiland beoefend, in 't midden is alles weiland door de lagere ligging van de landerijen. De meest uitgestrekte bosschen vinden we langs de duinen en wel hoofdzakelijk bij Biggekerke (Valkenisse) en ten oosten van Domburg. Vroeger was er veel meer bosch. Uit inlichtingen van de bewoners bemerkte ik, dat al het terrein binnen den driehoek Domburg-Serooskerke-Vrouwepolder één uitgestrekt bosch was, bestaande uit esch, iep, kornoelje en meidoorn en met planten als de Vliegenorchis, Tongvaren en de Keverorchis. Deze laatste groeit nog bij massa's langs dijken, wegen en slootkanten, de

Druihyacint (*Muscari bobryoides*).

Middelburg, Huize „Veldzicht“, 18 Mei 1917. Foto C. SIPRES.

Tongvaren vond ik op één plek, maar de Vliegenorchis zal wel uitgestorven zijn. De enkele stukjes, die over zijn van dat groote bosch, hebben een prachtig mooie flora. Bij massa's groeien er de stengellooze *Primula*'s (*Pr. acaulis*). Ik geloof niet, dat er een streek is in ons land waar de bakruten (zooals de boeren ze noemen) zooveel groeien, zoowel gekweekt in de tuintjes als wild of misschien eens verwilderd in bosch, beschaduwde weiland en slootkanten. En nu was ik in de gelegenheid aardige waarnemingen te doen met deze plant. Ten eerste al met den bloeitijd. De gekweekte *Primula*'s in Holland bloeien soms al met Kerstmis, maar de wilde wachten meest tot einde Maart, begin April, in 1917 zelfs veel later. Maar de Walchersche planten kwamen voor een groot deel al voor Kerstmis met bloemen te

voorschijn. De bloei werd toen erg vertraagd door de vorst, maar op den 15den Maart was die toch flink aan den gang, terwijl de Aerdenhoutsche Primula's pas een maand later begonnen. Nu vormt de Primula zijn knoppen in den vorigen zomer en daar de plant nogal gevoelig is voor zacht weer, zal het eenigszins zachtere Zeeuwsche klimaat wel de oorzaak zijn van die bloeiverschillen. Al is het hier door de nabijheid van de zee 's winters wel guur en kil, het vriest hier nooit zoo hard als in Holland en het ijs was hier dezen winter ook minder dik.

Toen half April de Primula's volop bloeiden was het prachtig mooi aan de Oranjezon. Tusschen de groote geelgekleurde plekken stonden tientallen donkerblauwe welriekende viooltjes. Hier had ik ook de gelegenheid om het aantal

Strand bij Vrouwepolder, 12 Mei 1917.
Op den voorgrond rechts is een humuslaag zichtbaar met wortels
van de brem, onderaan een meidoortakje.
Foto C. SIPKES.

lang- en kortstijlige planten eens met elkaar te vergelijken. De heer Thijssse, die in „Omgang met planten“ een massa wetenswaardigs vertelt van de Primula, onderzocht 893 planten, vond 603 kortstijlige en 290 langstijlige, een verhouding als 2 : 1.

Ik kon niet nalaten dit reeds in 't Vogelenzangsche bosch en nu ook hier te controleren en vond bij Vogelenzang 42 langstijlige tegen 31 kortstijlige en bij de Oranjezon een bijna precies gelijke verhouding n. l. 40 l. tegen 31 kortst., een verhouding als 4 : 3 wat beter klopt met de in „Omgang met planten“ (blz. 49) aangehaalde bewering uit „Nature“ dat de verhouding als 7 : 3 zou zijn. Intusschen durf ik nog niets beweren zoolang het

aantal door mij onderzochte planten niet grooter is, dan dat van den heer Thijssse en het zou de moeite waard zijn, als alle plantenliefhebbers langs de duinstreek het volgend voorjaar eens gingen tellen. Aan een plant is zonder gepeuter te zien of deze lang- of kortstijlig is, in het eerste geval ziet men een rond knopje aan de opening van de kroonbuis.

In Holland zijn alle Primula's geel, soms bijna wit en de eenige afwijking is de stengeldragende vorm (var. caulescens), die al verscheidene malen achter het Naaldenveld gevonden is.

Maar aan de Oranjezon groeien de bakruitjes in bijna alle kleuren van de

regenboog, van paars tot geel en wit met alle tusschenkleuren als licht violet, geelachtig vuilpaars en deze kleuren weer in alle mogelijke schakeeringen. Alleen het hart van de bloem blijft constant geel. In mijn tuin heb ik een tiental van zulke planten overgebracht en hoop eens te controleeren of het bastaarden zijn, wat ik wel geloof.

Behalve de *Primula*'s groeien er nog verscheidene meer of minder zeldzame boschplanten in de overgebleven stukken van het groote bosch. Tijdens een marsch vond ik tusschen Vrouwepolder en Serooskerke de reeds genoemde Tongvaren (*Scolopendrium vulgare*). Er bleken niet minder dan 80 flinke planten te staan in een met kurkiepen begroeide greppel. Volgens de flora's groeit *Scolopendrium* tegen rotswanden en in putten en bijna uitsluitend op enkele plekken in Zeeland, Limburg, Brabant en Groningen. Een prachtige vondst dus.

Een andere merkwaardige plant — die ik bij Middelburg en op Zeeduin vond — is het Longenkruid (*Pulmonaria officinalis*).

Langs de geheele duinstreek is deze plant zeer zeldzaam, alleen bij Den Haag en op Walcheren groeit de plant en in het Oosten is ze ook ver van algemeen. Biologisch is het ook zoo belangwekkend door de verschillende kleuren, die de bloemen vertoonen. Een pas geopende bloem is roodpaars,

eerst trechtervormig en daarna vlak, later wordt de bloem blauw. Ze wordt als alle ruwbladigen druk door hommels bestoven en die zijn nu zoo slim, dat ze de blauwe, oudere en dus honinglooze bloemen overslaan. Ik heb eens een hommel gevolgd die zoo kieskeurig was dat zelfs de roode, wijdgeopende bloemen door hem overgeslagen werden, de ondervinding had hem al geleerd, dat de nog trechtervormige bloemen den meesten honing bevatten.

Op drie plaatsen, bij Domburg, op Zeeduin en bij Middelburg, vond ik het Druifhyacintje (*Muscari botryoides*), en niet een enkel plantje, verwilderd uit een villatuin, maar groote plekken, waar de grond er bijna blauw door gekleurd werd.

Wilde Narcissen (*Narcissus pseudonarcissus*) mankeerden ook niet in de

Longenkruid (*Pulmonaria officinalis*).
Zeeduin, 13 Mei 1917.

Foto C. SIPKES.

bosschen tusschen Domburg en Zeeduin, Wilde Hyacintjes vond ik bij Middelburg en Wilde Tulpen bij Grijpskerke.

De twee Aronskelksoorten groeien er ook veel, *Arum italicum* op kleiachtigen grond en niet uitsluitend onder bosch bij Vrouwepolder, Aagtekerke en Middelburg, en *Arum maculatum* iets minder algemeen langs de duinen bij Vrouwepolder onder struikgewas op nog geen 300 Meter van het strand. Aronstaf is de plaatselijke benaming voor beide soorten.

Een geheel aparten plantengroei herbergt het bosch bij het buiten Veldzicht bij Middelburg. De vele Kievitsbloemen, Lenteklokjes, Wilde Hyacinten en Winteraconietjes zijn hier ongeveer een 40 jaar geleden geplant en de laatsten hebben zich zóó uitgebreid, dat heele plekken er geel van zien, zoodat we ze gerust als wild kunnen beschouwen.

Maar het mooist is de Tweebladige Sterhyacint (*Scilla bifolia*), die hier niet bij honderden, maar bij duizenden groeit, en die in Maart tientallen vierkante meters blauw kleurt met de teergebouwde bloempjes.

In alle flora's staan Haarlem en Walcheren aangegeven als vindplaats van deze plant; Haarlem kan gerust tusschen haakjes

gezet worden met het jaartal 1890. Volgens de bewoners is de plant hier echt wild, maar dat zal wel even betrekkelijk zijn als dat het geval is met Aronskelken, Druifhyacinten enz. Andere boschplanten als het Knikkend Vogelmelk en het Longenkruid mankeeren hier ook niet, zoodat we hier een collectie boschplanten bij elkaar hebben, die we elders maar zelden zullen aantreffen.

Vrouwepolder, Mei 1917.

C. SIPKES.

